

Poslednji cigani v Evropi

Naša omikana celina že dolga stoletja ne pozna več prarodnih kočujočih plemen. Na severu, kjer priroda ne dopušča stalne naselitve, imamo še zadnje ostanke v Laponcih, v ruskem Povolžju pa Baškire, priseljence iz Dzungarije, toda tudi njihovemu svobodnemu življenju se že bliža konec, kajti poleg današnje visoko razvite civilizacije ni več mesta za razvojne oblike iz pradavnin človeštva. Tudi Ciganom, plemenu za-

Srbska ciganka

gonetnega porekla, ki so bili nekdanj znani po vseh državah Evrope, preti železna nujnost stalne naselitve. Evropa je že pregosto naseljena, da bi v tej tesnobi ostalo kaj prostora za svobodnajaške nagone Ciganov.

Potreba naselitve Ciganov se je pokazala že pred nekoliko desetletji in marsikatera država se je zavzela zanje, da napravi iz nestalnih, kočujočih kovačev, godcev in uzmovičev koristne člane človeške družbe. Vsaka, še tako dobra namera pa se je izjalovila ob nenavadni ljubezni ciganskega ljudstva do svobode in nikjer se človekoljubi ne morejo pohvaliti s kakim trajnejšim uspehom. Zgodilo se je celo, da je oblastvo Ciganom postavilo hiše in jim odmerilo polja, oni pa so rajši bivali pod svojimi šotori, češ, da jih duši zrak v zaprtih prostorih, za polje pa so se menili le toliko, da so pasli po njem svoje mršave konjiče. V neredkih primerih se je oblastvo zateklo k strožjim ukrepom, toda uspeh je bil običajno še znatno manjši. Vsa upravna prizadevanja so dosegla le toliko, da so Cigani

začeli nositi nadeta jim imena ter imajo uradi, ki se morajo od časa do časa baviti s cigansko nadlogo, vsaj to zadovoljstvo, da jih lahko vpišejo z imenom in priimkom v razne potrebne in nepotrebne registre.

Ako se pogledimo v usodo tega ljudstva in v njegovo bedno življenje, moramo občutiti globoko sočutje s temi parijami sodobne omikane družbe. Povsod preganjani, povsod nedobrodošli trpe pozimi mraz, poleti jih peče sonce, vmes pa je njihov stalni spremljevalec glad. Žive od tega, kar drugim ostaja, ali pa česar drugi sploh ne morejo več porabiti brez škode za svoje telesno zdravje. Cigan pa nima niti predsodkov, niti studa in kakor vse kaže, mu celo mrhovina prav nič ne škodi. Vendar cigan rad prenaša vso to nesrečo, ker mu je daleko nevšečnejše vsako stalno in redno delo. Ako se Cigan loti dela, se ga naveliča kaj kmalu, še češče pa je njegov izdelek globoko pod kakovostjo običajnega, komaj površno izučenega delavca ali obrtnika. Smisla za dragocenost časa nimajo. Njim se nikoli nikamor ne mudi niti v življenju niti pri delu. Ljudje se jih boje, jih sovražijo in se jih ogibljejo, kljub temu

Ciganski šotor v okolici Beograda

pa se v posebnih težavah kaj radi zatekajo k njim po pomoč, smatrajoč jih za čarovnike in pojave, ki imajo zveze s tajnimi silami. Med Cigani so tudi bogati ljudje, toda ti so sila redki, ogromna večina jih je le vnebovpljočih siromakov.

Ni dvoma, da si je že vsakdo zastavil vprašanje, odkod je to čudno ljudstvo, kakšnega porekla je in kdaj se je poja-

vilo v Evropi. Zgodovinarji si niso edini v svojih učenih odgovorih. Nekateri jih prištevajo tej, drugi spet drugi jezikovni in plemenski skupini. Od samih Ciganov se v tem pogledu ne more iz-

Madžarski cigan

vedeti prav nič zanesljivega, ker so vse te važne podrobnosti na svojih blodnjah po svetu že davno pozabili. Cigani so skupina ljudi brez zgodovinske tradicije, brez vere in brez narodne zavesti, ki jih veže edino jezik, prepojen z besedami iz jezikov njihovih gostiteljev.

Pojavili so se v Evropi nekako v 14. stoletju. To je bila doba silnih in opasnih mongolskih pohodov in osvajanj, ko je kazalo, da bo Evropa postala mongolsko narodno področje. Početnik teh bojev je bil silni Temudžin Džingiskan in veriga teh azijskih osvajačev se vle-

španska ciganka

če do samega Timura Hromega. Mongolski pritisk je odnehal, divji bojovníki so se umaknili v svoja azijska šotorišča, kjer so potrošili nabrani plen in

čakali v bedi, da vstane med njimi nova močna osebnost ter povede divja polčišča na nova razbojstva. Za tem mongolskim valom pa niso ostale samo porušene države, opustošena selišča in polja, marveč so se najprej na Grškem pojavile čete nekega temnopoltega miroljubnega ljudstva, ki je bežalo iz Azije pred trumami Timura Hromega. Grki so mislili, da so to begunci iz Egipta, kar so Cigani najbrž sami trsili, da bi odvrnili od sebe vsak sum zavezništva z Mongoli. Cigani so se pred tem najbrž že nekoliko stoletij potikali po Mali Aziji, pred Timurovim navalom

Francoški cigan

pa so prešli Helespont in stopili na evropska tla. Iz njihove prvotne domovine jih je pregnalo vznemirjenje, ki ga je med azijskimi narodi povzročil Džingiskan. Bežali so pred njim, kakor Turki kasneje pred Timurjem, le da Cigani niso bili osvajači, da bi si bili podjarmili nove dežele.

Iz Grške so Cigani prodirali polagoma vse dalje po Evropi. Prvotno so potovali kot strnjena celota, spotoma pa so se cepili in delili na manjše skupine ter se v srednjem veku razširili že po vsej celini. Pri tem so ohranili isti način življenja, kakor so ga imeli po širnih baktirskih stepah. Ostali so kočujoči rod do danes in občutna nadloga nekaterih dežel. Nemci so jih sprva imenovali Tatare in Madžare, dokler si iz slovanskih jezikov niso prikrojili svoje besede Zigeuner, Francozi so jim vzdeli naziv Bohemiens, misleč, da so prišli iz Češke, angleški izraz gipsy pa pravi, da so Cigani povsod širili bajko o svojem egiptskem poreklu. Po jeziku sodeč, pa je cigansko pleme iz severne Indije, na svojem potovanju preko Ira-

ka pa je prevzelo še nekoliko armenskih in perzijskih besed. Izseljenci iz daljne Indije nosijo danes imena vzeta iz besednega zaklada narodov, med katerimi so našli svoje skromno zavetje. Te vrste so naši Hudoroviči in Brajdiči. V marsikateri naši vasi stoji dom, ki se mu po domače pravi »pri Ciganu« in čisto se pri članih družin opažajo značilno neslovenski telesni znaki. Nekateri priimki čelo naravnost izdajajo cigansko pokolenje — prizanesimo s primeri, da bi kdo ne bil razžaljen.

Prof. A. M. Low (London)

Podobe iz sanj

Ali se ne zablikaajo v vsakih možganih domisljice: verzji v možganih pesnika, tehnične izboljšave v možganih inženjerjev, nove poslovne metode v trgovčevih možganih?

Ali je res, da so pokopani v podzavestih brez vsake koristi bogati zakladi čudovitih misli in navdihov? Ali bi ne mogli najti metode, ki bi nam te dragocene misli rešila in jih dvignila iz podzavesti?

Ali je v teh domisljicah, ki strašijo kakor duhovi v naših možganih, res neka vrednost in pomembnost?

Podedovani spomin

Oglejmo si sanjajočega človeka! Čas in prostorne razdalje so se pri njem zamenjale in zato razpolaga z domisljijo, ki nima nič skupnega z normalnim premišljevanjem in miselno koncentracijo.

Nštevilni ljudje so že od pamtiveka sanjali o letanju, a šele v naših časih je tehniki uspelo, da je te podobe iz sanj spremenila v resničnost. Podedovani spomin na tisti čas, ko je človek v opici podobni obliki skakal od drevesa do drevesa, so bili za te sanjske podobe bolj logična utemeljitev nego kakšen navdih iz še ne izrabljenih možganskih stanic.

Dejstvo, da ne sledi občutku padanja v sanjah nikoli občutek udarca ob tla, so skušali razlagati tako, da nam naši predniki tega zadnjega občutka niso mogli oestaviti, ker so pri takšnem dejanskem padcu pač izgubljali svoje življenje.

Sanjajočim ljudem nedostaja časovnega čuta

Dnevna svetloba, ki nas spet prebuja v resničnost, nam razkrinka čudovite iznajdbe, o katerih smo sanjali ponoči, kot gol nesmisel.

Lahko se zgodi, da so sanje glasbeniku dale nove melodije — a če jih more zjutraj po spominu zapisati, se mu bodo običajno razodele kot zmešnjava zvokov, ki je sestavljena iz posebno izrazitih muzikalnih vtiskov v njegovem budnem življenju.

Značilen primer za nedostatnost časovnega čuta med sanjami daje dobro znano dej-

Danes so Cigani raztreseni po vsej evropski kopnini, z izseljenci so že davno prodrlji tudi v Afriko in celo v novi svet onkraj Atlantika. V nekaterih državah evropskega vzhoda so naravnost nekaka pritiklina pokrajine, ki ji pridajajo s svojimi obcestnimi šotori in tabornimi ognji neko romantiko. To pa je tudi vse ter ne odtehta težav in sitnosti, ki jih imajo državne uprave s temi zapoznelimi, v svojem razvoju zaostalimi kočevniki.

stvo, da šine pred oči človeku, ki se potaplja, vse njegovo življenje kakor blisk. Može si misli: »Zdaj me bo konec; kako lepo sem vendar prebil zadnji dopust; kakšna škoda, da ne bom nikoli več videl svoje žene in svojih otrok...« in tako dalje, navidezno dolgo časa. A ta »dolgi« čas je samo zato dolg, ker živi v stanju, ko je izgubil fizično kontrolo nad seboj, blazno hitro življenje!

Mehanizem sanj

Vselej, kadar se prebudiš iz sanj po strelnu, s katerim si usmrtil levo, in odkriješ, da je strel nastal s tem, da je v sosedni sobi zaropotal stol po tleh, ti postane čisto jasno, da ni bil usmrčen lev nobena sijajna domisljica med sanjami, temveč samo rekonstrukcija stare zgodbe. Dejstvo, da je ropot prevrnjenega stola nastal istočasno kakor strel iz puške, kaže dozdevno na to, da se je vsa dogodivščina odigrala v trenutku prebujenja in da se je čudovito doživetje izkonstruiralo šele tako rekoč zadaj v možganih. »Tu sem nekoč že videl...«

Vedno znova se dogaja, kadar pride nekdo prvič v novo pokrajino, da si misli: »Tu sem pa nekoč že bil, morda v nekem drugem življenju...« To bi bilo v resnici nekaj čudovitega. A vendar je veliko bolj preprosta in resnici bližja razlaga, in sicer ta, da je vzrok temu pojavu, ki ga znanost imenuje »fausse reconnaissance«, samo povratak podedovanih predstav na temelju kakršne koli posebne uredbe možganskih stanic.

Naravnost presenetljiv je bil primer tiste ženske, ki je trdila, da mora misliti zmerom na »staro žensko s polno košaro jaje na glavi,« kadar se sklani. Učenjaki so menili, da ji vdira pri sklanjanju kri ali kakšna druga tekočina v drugače pasivne možganske stanice in jih spravlja v delovanje. Preiskava pa je dejansko ugotovila, da je stari oče te ženske prenašal jajca v košari in da je imel sploh navado nositi bremena na glavi.

To je zanimivo, a ne presenetljivo. Tu ne gre za »navdihe«, temveč samo za fiziološki primer, podoben tako zvanim »preroškim